

и деятельность политической элиты Украины. Технократизм рассматривается как направление политической мысли, одним из основных компонентов которого есть утверждение, что многоаспектную общественно-политическую жизнь вполне возможно регулировать с помощью научно-технического и машинно-технологического рационализма.

Ключевые слова: технократизм, технократия, информационное общество, власть, политическое и государственное управление, политическая элита.

Zaichenko L. Technocratic aspects of models of political management in independent Ukraine

Article is dedicated to an analysis of the political role of the technocracy, technocratic approach to the management of social and political processes that determine the characteristics of the type of technocratic public administration features technocracy influence on the formation and activities of political elite of Ukraine. Technocracy is considered as a direction of political thought is, one of components of which is assertion, that it is possible effectively to regulate the multidimensional social and political life by means scientific and technical and machine-technological rationalism.

Key words: technocratism, technocracy, information society, power, political and public administration, the political elite.

УДК 321.895

Пономаренко Людмила Володимирівна,
аспірантка кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: НАПРЯМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Виділені та проаналізовані першочергові завдання інноваційної політики України в контексті модернізації її політичної системи, окреслено ряд нині існуючих невирішених проблем, розв'язання яких сприятиме інтегруванню нашої держави до європейського співтовариства, дасть змогу зайняти гідне місце на міжнародній карті світу та забезпечить суспільний добробут своїх громадян.

Ключові слова: інновації, інноваційна політика, інноваційна модель розвитку, модернізація, демократичний транзит.

У 1991 році Україна стала незалежною європейською країною, проте час розбудови української державності збігся з прискоренням процесів глобальної трансформації, що знаменується радикальними змінами в житті всієї світової спільноти. За цих обставин зволікання України з політичними змінами, кризова ситуація, що охопила фінансову, економічну, соціальну й духовну сфери призвели до гальмування розвитку нашої держави. Так, на початку третього десятиліття незалежності України можна стверджувати, що процес інституціонального будівництва себе вичерпав.

Сьогодні відчутна потреба пошуку нових політичних форм, моделей розвитку, які будуть здатні забезпечити сталий розвиток і вивести країну з існуючого кризового стану, адже, пошук власної моделі розвитку дає змогу, перш за все, визначити оптимальний шлях побудови сучасної, конкурентоспроможної, здатної дати адекватні відповіді на виклики часу країни. Не дивлячись на те, що нині відома досить значна кількість робіт з інноваційної тематики, нажаль спостерігаємо тенденцію використання переважно вибірково-фрагментарного підходу до вивчення та аналізу різних моделей державної інноваційної політики та варіантів її впровадження, до того ж проблема формування та реалізації

ефективної інноваційної політики, її функціонального наповнення й досі залишається недостатньо розкрита. Послугуючись цією причиною, розгляду зазначених питань присвячені роботи таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як Ю. Бажала, А. Гальчинського, Г. Андрощука, М. Геєця, В. Бридуна, Н. Гончарової, В. Гусєва, Б. Данилишина, С. Кіреєва, Г. Козаченка, В. Онищенко, В. Семиноженка, М. Краюхіна, Л. Байбакової, М. Алле, П. Друкера, Е. Менсфілда, Б. Санто та інших.

У кожній державі своє бачення і своя модель поступу, але, не дивлячись на розмаїття підходів, нині можна виокремити загальні складові національного успіху. З цього приводу у Посланні Президента України до Верховної Ради за 2011 рік слушно зазначається: «Безперервна модернізація та інноваційність – такою має бути універсальна формула як політичного й економічного, так і соціального, культурного, гуманітарного розвитку» [8, с. 8].

Відомо, що наша держава взяла курс на модернізацію усіх сфер суспільного життя. Одним із першочергових завдань, визначених цим курсом, є модернізація держави, формування нової ефективної влади, яка буде спроможною впроваджувати системні та послідовні рішення. Все це потребує завершення адміністративної реформи, суттєвого вдосконалення виборчої системи, проведення адміністративно-територіальної реформи, змін у судовій системі, створення дієвого механізму боротьби з корупцією тощо.

Для інноваційного розвитку держави ключового значення набуває завершення конституційної реформи. Однак, як доречно вказує С. О. Янішевський, конституційні зміни не можуть бути успішними без створення для них необхідного інституціонального та інституційного підґрунтя, без зміни політичної системи, тобто необхідна політична реформа [11, с. 41-42], яка б жорстко закріпила «вертикальний» поділ законодавчої, виконавчої й судової влади, повноваження яких повинні бути виписані якнайдетальніше і трактуватися однозначно.

На першому етапі політичної реформи, на наш погляд, варто було б реформувати виборчу систему, адже сутність досконалості виборчої системи країни визначає повноту реалізації конституційних прав громадян на участь в управлінні державними справами. Вона має бути індикатором демократичності політичних процесів, їх відповідності міжнародним демократичним стандартам. Саме тому вдосконалення діючої в Україні виборчої системи є першочерговою умовою подальшого розвитку політичної системи. Розвиток виборчої системи на інноваційній основі, удосконалення виборчого законодавства дозволить подолати існуючі негативні тенденції в електоральній сфері. На цьому шляху пріоритетними завданнями, на наш погляд, могли би бути:

- розведення в часі парламентських, президентських виборів, а також виборів до місцевих органів влади;
  - вибори органів місцевого самоврядування на рівні сільських, селищних, міських та районних рад проводити за мажоритарною преференційною системою строком на 2 роки;
  - вибори регіональних органів місцевого самоврядування проводити за пропорційною преференційною системою з відкритими списками по виборчих округах строком на 4 роки;
  - вибори до парламенту проводити за пропорційною системою з відкритими регіональними списками строком на 4 роки;
- або
- запровадити двопалатний парламент, у якому верхня палата обирається терміном на 4 роки за мажоритарною системою по 3 депутати від області, АР Крим та по 1 від м. Києва та м. Севастополя, а нижня палата із 300 депутатів обирається за пропорційною системою з відкритими регіональними списками строком на 2 роки;
  - вибори президента проводити на основі загального, прямого голосування строком на 5 років;

Реалізація наведених вище рекомендації щодо запровадження регіональних списків при проведенні виборів до парламенту, у свою чергу, надасть наступні переваги:

- представництво у Верховній Раді усіх регіонів України;
- кандидат у парламентарії є представником як окремого регіону, так і політичної партії, що збільшує його відповідальність та встановлює зв'язок між депутатом та виборцем.

Основна відмінність між відкритими та закритими партійними списками зводиться до того, чи може виборець обирати серед кандидатів в середині списку, або він голосує тільки за окрему партію. Відкриті списки властиві європейським демократіям, де між собою конкурують сильні та розвинуті політичні партії. Втім недолік відкритих партійних списків полягає у тому, що вони можуть створювати конкуренцію серед членів однієї партії, що є небажаним для сучасного стану українського партійного поля, яке знаходиться в процесі розвитку. Негативні ефекти закритих списків нівелюються завдяки новому формату дії пропорційної системи: замість загальнонаціонального списку формуються регіональні списки у кожному окрузі (тобто наявне представництво усіх регіонів, а не тільки близького кола партійного лідера).

Введення регіональних списків також дозволяє зняти з порядку денного питання щодо загороджувального бар'єру. Обрання представників партій саме в округах створює так званий реальний бар'єр. У загальноукраїнській дискусії щодо вибору електоральної системи багато уваги приділяється формальному виборчому бар'єру, що є важливим за значної величини округу. У пропорційній системі з регіональними списками починають діяти ефекти реального загороджувального бар'єру, які пов'язані з механічними ефектами самої електоральної формули та величиною округу. За високої величини загороджувального бар'єру малоймовірно, що екстремістські партії зможуть потрапити до парламенту, так як високий бар'єр надає переваги саме центристським партіям, адже виникає боротьба за медіанного виборця, тому стимулюються саме доцентрові тенденції. Таким чином, введення регіональних округів завадить потраплянню політичних сил з незначною підтримкою в суспільстві до парламенту, що зменшить фрагментацію партійного поля [7].

Щодо рекомендацій із запровадження пропорційної преференційної системи виборів регіональних органів місцевого самоврядування зі відкритими списками по виборчих округах, то на основі аналізу та узагальнення досвіду застосування моделі персоніфікованого голосування за пропорційного представництва різних європейських країн (Естонії, Польщі, Латвії та ін.) можна упевнитися у потужності потенціалу персоніфікованого голосування як засобу відкритості виборчого процесу та його придатності бути застосованим в Україні. Так, вищевказана процедура голосування не залежить від форми політичного та державного устрою, дозволяє створювати цілісні державні моделі залежно від цілей, які суспільство прагне реалізувати через етап виборів і в контексті курсу держави у різних сферах державної політики.

Окрім вище зазначеного, при застосування преференційного голосування кожен етап виборчих процедур забезпечує участь різному колу суб'єктів (партій, об'єднань партій, незалежних кандидатів, меншин) за різних умов. Ця процедура голосування надає можливість використовувати різні методи підрахунку голосів — як на основі методів дільників, коли в окрузі відразу розподіляються мандати без залишку голосів (Польща, Латвія), так і на основі простої квоти в окрузі з подальшим перерозподілом голосів на рівні держави (Естонія, Румунія). Використання різних механізмів перерозподілу голосів виборців дозволяє стимулювати розвиток партійної системи у заданому напрямку — як правило, укрупнювати партії.

Ще однією перевагою преференційного голосування, на думку С. Г. Конончука та О. А. Яроша, є те, що воно стимулює розвиток публічного характеру політики, посилює роль місцевих організацій партій та підвищує взаємну відповідальність виборця і депутата. Відкритість виборчих списків для ідентифікації кандидата, якому громадянин віддає своє

право на управління державою, спонукає обидві сторони виборчого процесу до взаємної відповідальності [4, с. 39-40].

Реалізація пропонованих змін виборчої системи сприятиме утвердженню представницьких органів влади в Україні як інститутів громадського представництва, підвищенню рівня підзвітності та підконтрольності влади, розвитку демократичної партійної системи, посиленню впливу громадян на процеси формування органів влади, практичній реалізації конституційної норми про народ як єдине джерело влади.

Поряд із реформуванням виборчого процесу ще однією визначальною складовою першого етапу політичної реформи варто розглядати адміністративну реформу. Наступним етапом проведення адміністративної реформи має ознаменуватися реформуванням публічного управління в напрямі наближення останнього до світових стандартів, як з точки зору теоретико-правової, так і з організаційної. Саме тому лейтмотивом адміністративної реформи має стати перегляд функцій органів державної виконавчої влади з подальшою корекцією державного регулювання різних сфер суспільних відносин, передачі частини функцій органам місцевого самоврядування та самоврядним професійним організаціям тощо, розділення політичних та адміністративних посад, максимально можливе унезалежнення корпусу державних службовців від політичних змін, професіоналізація чиновництва, удосконалення антикорупційного законодавства.

У рамках попередньої конституційної моделі мало місце таке явище як «партизація» органів державної влади, що у свою чергу суттєво збільшило залежність кадрових змін від коливань політичної кон'юнктури, адже розширення повноважень представницької влади відбувалося без належних захисних інструментів. Так, у 2005 і 2010 роках після обрання нового Президента та формування нового уряду відбулися значні ротації державних службовців (втім, хоча і в меншому обсязі це спостерігалось й раніше: після обрання та переобрання Президента, зміни Кабінету Міністрів, меншою мірою – після парламентських виборів), що далеко не завжди виправдані з погляду оцінки професійних якостей державних службовців [11, с. 42-43].

Саме тому одна з головних цілей адміністративної реформи є запобігання появи ситуації масових кадрових переміщень залежно від результатів виборів. Можливим варіантом реалізації даного завдання, на нашу думку, може бути тимчасова заборона вступу в партію, що перемогла на виборах. Це, звісно, не означає, що чиновництво має бути кастою незмінюваних і «недоторканих» - повинні змінитися критерії відповідальності державних службовців: згідно з їхніми професійними якостями, відповідно до антикорупційного законодавства і т. д.

Наступним важливим завданням політичної реформи має стати збільшення ролі і політичної ваги органів місцевого самоврядування (ОМС). Однак, відповідні конституційні зміни у контексті перерозподілу повноважень між державною владою та місцевим самоврядуванням мають відбуватися лише після проведення адміністративно-територіальної реформи (АТР). Головним завданням останньої виступає формування ресурсно-забезпечених територіальних громад, що спроможні ефективно вирішувати питання місцевого значення, надавати публічні послуги населенню належним чином тощо.

АТР ні в якому разі не повинна обмежуватися лише зміною меж територіальних громад, районів та областей. Адже цю реформу слід розуміти як певний комплекс заходів, що передбачатимуть комплексну реформу територіальної організації влади в Україні, відповідні зміни у бюджетній, податковій сферах, регулюванні відносин власності, відносинах між органами місцевого самоврядування різних рівнів адміністративно-територіального устрою, між ОМС та членами територіальних громад.

Результатом проведення АТР має стати повноцінна реалізація основних принципів місцевого самоврядування, таких як: повсюдності, субсидіарності, правової, організаційної та матеріальної самостійності, відповідальності ОМС перед територіальними громадами, забезпечення доступності та якості надання публічних послуг населенню тощо.

З огляду на вищесказане, переходити до змін у конституційному регулюванні місцевого самоврядування, уточнення місця цього інституту у політичній системі країни і власне до зміни конституційного регулювання діяльності органів державної влади і т. ін. доцільним є лише після здійснення АТР [11, с. 43-44].

Таким чином, можна зазначити, що основними засадами реформування системи територіальної організації державної влади є:

- попередня стабілізація системи власності та відновлення рівня доходної частини державного й місцевих бюджетів, який існував до початку ринкових перетворень;
- здійснення реформи адміністративно-територіального поділу держави.

Дана реформа повинна передбачати скорочення категорій адміністративно-територіальних одиниць, а також укрупнення дрібних територіальних громад із метою підвищення їх фінансової спроможності;

- Чітке політико-правове та інституційне розмежування виконавчої влади на регіональному та субрегіональному рівнях. Взаємодія місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування має ґрунтуватися на засадах максимального розведення їхніх функцій.

- Звуження предмету взаємодії державних адміністрацій з органам місцевого самоврядування до контролю за діяльністю останніх, делегування повноважень у вдосконаленому порядку, а також у формі здійснення комунікації між органами місцевого самоврядування та центральними органами державної влади;

- Вдосконалення системи делегування повноважень;

- Запровадження нових гарантій фінансової самостійності громад через розширення джерел доходних частин місцевих бюджетів та через впровадження нових механізмів об'єднання територіальних громад [6, с. 41].

Резюмуючи, варто відмітити міжнародний досвід проведення адміністративно-територіальної реформи та реформи місцевого самоврядування. Проведення адміністративних реформ, навіть у невеликих за розміром країнах, є досить болючим та довготривалим процесом. Але польський досвід адміністративно-територіальної реформи показує, що адміністративна реформа може стати імпульсом до розвитку регіонів країни. Зробити державне управління ефективним без децентралізації не є реальним у сучасній Європі. Досвід Литви демонструє, що адміністративний шлях реорганізації самоврядних одиниць може наштотуватись на непереборний спротив, але зважаючи на досвід Естонії та Латвії варто і добровільні адміністративно-територіальні реорганізації обмежувати у часі та поєднувати з адміністративними мірами.

Адміністративно-територіальна реформа дозволяє оптимізувати державні видатки на утримання адміністрацій, зробити управління більш ефективним на регіональному рівні. Але практика балтійських країн показує, що децентралізація влади не стане ефективною, якщо вона не передбачає надання місцевим органам більше фінансових ресурсів через зміну системи оподаткування. Як зазначають у своїй аналітичній доповіді Фесенко В., Попов І, Леонов О. та ін., досвід Латвії показав, що лише відповідна мотивація призводить до збільшення зборів податків на місцевому рівні, що в кінцевому підсумку дає більше інструментів для розвитку місцевої інфраструктури та робить рівень життя у регіонах вищим [9, с. 20].

У контексті адміністративно-територіальної реформи, яка у свою чергу ґрунтується на інноваційній складовій, адже й дотепер в контексті зазначеної теми наша держава не має досвіду впровадження подібної системи, важливим заходом для України має стати впровадження нової для України (але випробуваної в Європі та світі) двопалатної (бікамеральної) структури парламенту, що по-перше, дасть змогу підсилити роль інститутів місцевого самоврядування в нових умовах управління країною, адже, без завершення розбудови системи місцевих інститутів влади та створення алгоритмів адекватного регіонального представництва на центрально-політичному рівні, ані остаточне подолання

кризових явищ в політиці, економіці чи в інших суспільних сферах, ані сталий ефективний розвиток країни в цілому є неможливими; а по-друге, зможе одночасно частково вирішити завдання щодо підвищення функціональної якості провідних інститутів країни – парламенту, уряду та політичних партій; вибудовування ефективних відносин між інститутами держави та громадянським суспільством; створення відкритого політичного ринку тощо.

Напівпрезидентська система, як зразка 1996 р, так і 2004 р., не була здатною вирішити більшість питань, особливо тих, що стосуються взаємовідносин президента та парламенту. За існуючих умов президенту постійно доводиться вести торги з партійними машинами (тобто неформалізованими групами інтересів у парламенті), а з поверненням до змішаної виборчої системи такі рентоорієнтовані відносини тільки збільшаться в об'ємі. На противагу цьому, за бікамералізму друга палата дозволить відійти від такого типу взаємовідносин, які мають змінитися від патронажно-клієнтелістських на ринкові. Верхня палата не тільки посилює представництво регіонів, а також нейтралізує діяльність партійних машин, що допомагає стабілізувати систему. Таким чином, бікамералізм дозволить створити новий баланс взаємовідносин між парламентом та президентом.

До того ж історично друга палата парламенту є запорукою відтворення постійно діючої системи конкуренції та змагань між елітами. Саме друга палата продукує суспільний діалог з владою у разі, якщо нижня палата парламенту контролюється партійно-політичними корпораціями та перестала відчувати народну волю. Дана модель структуризації законодавчої влади відтворює конкуренцію за політичний ресурс між вертикаллю виконавчої влади. У даному випадку йдеться не про змагання за адміністративний ресурс, а про нагальну необхідність у політичній конкуренції між альтернативними поглядами на перспективи країни та державні стратегії розвитку, та у підвищенні рівня політичної змагальності як одного з визначальних факторів демократичного розвитку України.

Запровадження другої палати в українському парламенті підсилить Верховну Раду інституціонально як гілку влади. Існування двопалатного парламенту сформує нову макрополітичну культуру українського парламентаризму.

Саме тому є нагальною зміна пострадянської моделі вітчизняного унікамералізму на бікамеральну парламентську модель, адже остання дасть змогу розвиватися процесам українського націо- та державотворення в контексті європейської логіки й, до того ж, відповідні інституціональні зміни дозволять нівелювати негативні ефекти від неадекватної українському формату політичної системи електоральної та адміністративної підсистем та запровадити нову якість політичного представництва та участі [10, с. 1-50].

Важливим завданням політичної реформи України також має стати розвиток тих інститутів, що здатні забезпечити стабільний діалог між владою та різними суспільними групами. Цим інститутом може виступити опозиція, адже у демократичних країнах саме вона відіграє важливу роль у процесах зіткнення інтересів різних соціальних груп, подоланні суперництва та досягненні консенсусу між ними. Опозиція виступає спонукальним чинником, що сприяє урахуванню владою інтересів різних груп населення, впливає на процес прийняття рішень органами державної влади за допомогою пропонування альтернативних напрямів розвитку та діяльності тих чи інших сфер життя.

Нині у демократичних державах світу не існує певного усталеного підходу стосовно необхідності унормування інститутів парламентської опозиції на конституційному чи законодавчому рівні. Противники законодавчого закріплення прав парламентської опозиції стверджують, що у багатьох демократичних країнах права та обов'язки опозиції закріплені в самих традиціях та політичній культурі, без їх формалізації у вигляді спеціальних законів. До того ж, навіть якщо й буде прийнятий відповідний закон, ухвалюватися останній буде голосами парламентської більшості, що у свою чергу призведе до можливості його коригування, виходячи із поточної політичної кон'юнктури.

Прихильники ж унормування прав парламентської опозиції виходить із того, що на законодавчому рівні закріплення статусу опозиції відбувається з метою захисту її прав в

умовах відсутності усталеної політичної традиції [2, с. 5]. Серед основних прав парламентської опозиції, що послугують забезпеченню здійснення нею своїх функцій, на рівні закону необхідно, зокрема, розпочати із закріплення права на участь у керівництві парламенту та його органів, функціонування «тіньового» уряду (опозиційного уряду).

Варто відзначити, що засади опозиційної діяльності в багатьох демократичних країнах світу формувалися упродовж тривалого часу під впливом національних особливостей та стали елементом їх політичної культури. Водночас, на підтримку необхідності унормування інституту парламентської опозиції, варто відмітити, що Міжпарламентський Союз – міжнародна організація парламентів, до якої входять 157 країн світу, включно з Україною, визнає – нові демократичні країни можуть виграти від закріплення прав парламентської опозиції в конституційних нормах та/або парламентських процедурах [12]. Саме тому, з огляду на світовий досвід, постає нагальна потреба аналізу політико-правових засад становлення інституту парламентської опозиції в Україні та закріплення її статусу на законодавчому рівні [1].

Не менш важливою складовою інноваційних змін у конституційному регулюванні державної влади виступає реформа судової системи України. Проте зазвичай необхідність останньої часто не береться до уваги під час дискусій про політичну реформу, хоча судова влада є такою ж невід'ємною складовою політичної системи, як і законодавча та виконавча влада, реформування яких, як окремо, так і у комплексі мають однаково важливе значення в процесі розбудови держави на демократичних засадах.

На органи судової влади як складову частину політичної системи покладається виконання важливої функції – арбітражу у відносинах між різними гілками державної влади, між органами державної влади та місцевого самоврядування, роль певного балансиру для системи влади в цілому.

Згідно з окресленою роллю судової влади та завданнями, що покладаються на неї, відповідно необхідно уточнити механізм відносин між органами судової влади та Президентом, Верховною Владою та Кабінетом Міністрів у напрямі забезпечення реальної незалежності усіх судів, чіткого розмежування сфер компетенції між органами судової, законодавчої, виконавчої влади, унеможливлення привласнення функцій судів іншими органами. Нині нагальною потребою виявляється також розгляд питання про обсяг повноважень та порядок формування Вищої ради юстиції.

Актуальною проблемою в контексті подальшого конституційного транзиту є удосконалення системи конституційного правосуддя та підвищення його якості, за допомогою забезпечення виконання рішень Конституційного Суду, їхньої прецедентності, удосконалення механізмів формування Конституційного Суду, зменшення його залежності від політичної кон'юнктури.

Іншим напрямом судової реформи є створення і запровадження ефективних та надійних антикорупційних механізмів. Не дивлячись на те, що було прийнято Закон «Про засади запобігання і протидії корупції», все ж таки залишаються невирішеними безліч питань: існує необхідність у подальшому удосконаленні основних механізмів запобігання корупції, передбачених новим антикорупційним законодавством, у тому числі – шляхом прийняття окремих нових законів (у тому числі з питань запобігання виникненню та врегулюванню конфлікту інтересів, фінансового контролю публічної служби), перегляду положень базового антикорупційного Закону та узгодження з його вимогами законів, які регулюють діяльність парламенту, комітетів та народних депутатів тощо. З метою запобігання корупції та конфлікту інтересів у депутатській діяльності необхідно:

- звузити перелік вимог щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності з одночасним запровадженням обов'язкового декларування депутатами своїх приватних інтересів після набуття повноважень та в процесі їх здійснення;

- передбачити у Конституції можливість дострокового припинення повноважень депутатів у випадку порушення ними вимог щодо несумісності самим парламентом, або ж

закріпити у законі можливість дострокового припинення депутатських повноважень одночасно з притягненням депутата до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо несумісності;

- конкретизувати перелік обмежень щодо використання службового становища з урахуванням практики європейських країн, доповнити існуючий перелік таких обмежень обмеженнями, передбаченими статтею 10 Закону «Про засади запобігання і протидії корупції»;

- встановити пропорційні, ефективні та превентивні санкції за правопорушення, пов'язані із невжиттям заходів щодо запобігання виникненню та врегулювання конфлікту інтересів;

- запровадити модель декларування активів, орієнтовану перш за все на виявлення фактів незаконного збагачення: передбачити обов'язковість подання декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (далі – декларацій про активи) після набуття та припинення повноважень; вивчити питання про створення незалежного органу, уповноваженого здійснювати перевірку декларацій про активи вищих посадових осіб держави; чітко визначити, з урахуванням кращої європейської практики, перелік відомостей декларацій, які належать до інформації з обмеженим доступом; передбачити обов'язковість оприлюднення декларацій депутатів та окремих категорій посадовців в мережі Інтернет (на веб-сайтах відповідних органів або органу, який здійснюватиме перевірку цих декларацій) тощо [3, с. 97-99].

Водночас, пропри реформу інститутів державної влади потребує належної уваги і розвиток ще однієї складової політичної системи – партійної, від якості реформування якої залежить результативність політичної реформи. Так, однією з основних невдач попередньої конституційної моделі була слабка розвиненість вітчизняної партійної системи. Згідно політичної реформи, що мала місце у 2004 р., політичні партії ставали ключовими суб'єктами політичного процесу. Проте, українські партії виявились зовсім не готовими до такої ролі, далеко відстаючи за низкою параметрів від партійної системи з високим рівнем демократії.

Варто відзначити, що незалежно від напрямку та конкретного змісту подальшого конституційного транзиту, рух нашої держави шляхом демократизації призводитиме до посилення ролі політичних партій у політичному процесі (у розвинутих демократичних країнах партії є основними агентами політичного представництва суспільних інтересів). Тому, погоджуючись з думкою С. О. Янішевського, важливою передумовою успішного демократичного розвитку політичної системи України є удосконалення партійної системи, що має відбуватися за такими пріоритетними напрямами державної політики: забезпечення прозорості фінансування партій, сприяння розвитку внутрішньопартійної демократії, сприяння підвищенню дієвості партій, забезпечення прозорого державного і громадського контролю за додержанням партіями вимог профільного законодавства тощо [11, с. 45-46].

Незважаючи на важливість партій для політичного життя країни, не менш вагомою передумовою успішних конституційних змін є подальший розвиток партиципаторної демократії – «демократії участі», активізація участі громадян у вирішенні суспільних проблем. Основним суспільним інститутом, що здатен забезпечити високий рівень громадської участі у процесі вироблення та реалізації рішень є громадянське суспільство. Тому успіх реформ значною мірою залежить від рівня його розвитку, від ступеня участі громадян у різних формах самоорганізованої суспільної активності.

З огляду на це, метою державної політики має стати створення сприятливого правового та адміністративного середовища для подальшого становлення в Україні реального громадянського суспільства, формування й запровадження демократії участі. Заходами державної політики у цій сфері, зокрема, мають бути: посилення гарантій механізмів прямої демократії, насамперед на місцевому рівні; розвиток базового рівня місцевого самоврядування – органів самоорганізації населення; активізація залучення

органами влади громадськості до вироблення та реалізації рішень; сприяння становленню громадських організацій як суб'єктів надання публічних послуг [11, с. 46]; конституційне закріплення засад взаємодії інститутів громадянського суспільства із органами державної влади та органами місцевого самоврядування; спрощення адміністративних процедур для створення, реєстрації та діяльності інститутів громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів; вдосконалення процедур та усталення практики участі громадськості у формуванні та реалізації політики на усіх рівнях, здійсненні громадського контролю за діяльністю органів публічної влади; делегування інститутам громадянського суспільства окремих повноважень щодо реалізації заходів держаної (регіональної) політики; створення економічних стимулів для життєздатності та стабільного функціонування інститутів громадянського суспільства; укорінення громадянської культури, суспільної практики волонтерства і благодійництва, забезпечення умов для їх розвитку [5, с. 49-50].

Резюмуючи вищезазначене варто наголосити, що за роки незалежності в політичній системі України відбулися певні суспільно-політичні трансформації, суттєво змінилася й сама політична система. Відбувся перехід від радянської системи влади до демократичної форми розподілу владних ресурсів, проте ці зміни далися нашій державі непросто. Так, на початку третього десятиліття незалежне українське суспільство постало перед низкою проблем в багатьох сферах життя країни: ознаки хронічної нестійкості демократії та кризова ситуація, що охопила політичну, економічну, соціальну й духовну сфери призвели до гальмування розвитку нашої держави. Все це засвідчило про вичерпаність пострадянського способу розбудови нашої держави, сутність якої полягала в механічному поєднанні інституціональних зразків країн розвинутої демократії з радянськими суспільними інститутами, практиками та цінностями. Саме цим і зумовлена актуальність переходу України на інноваційну модель політичного розвитку, що попри наявність окреслених вище суперечностей та прорахунків, а також певних здобутків та перспектив розвитку, є для неї незаперечною, адже сприятиме інтегруванню нашої держави до європейського співтовариства, дасть змогу зайняти гідне місце на міжнародній карті світу та забезпечить суспільний добробут своїх громадян.

Література:

1. Даниляк О. Нормативне закріплення статусу і прав парламентської опозиції: Аналітична записка. / О. Даниляк / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/550/>
2. Ковриженко Д. Опозиція в Україні: зміст та межі правового регулювання [Текст] / Д. Ковриженко, О. Чебаненко // Часопис Парламент. – 2006. – № 2. – С. 5.
3. Ковриженко Д. С. Запобігання конфлікту інтересів та корупції в депутатській діяльності: досвід країн ЄС та пропозиції для України. Інформаційно-аналітичне дослідження / Д. С. Ковриженко. – К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2011. – 105 с.
4. Конончук С. Г., Ярош О. А. Відкриті виборчі списки. Як це працює. Інформаційно-аналітичні матеріали / Підготовлено С. Г. Конончук, О. А. Ярош. / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К., 2012. – 44 с.
5. Кулик В. О., Яблонський В. М., Розумний М.М. та ін. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні. Доповідь / В. О. Кулик, В. М. Яблонський, М. М. Розумний та ін. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2012. – 56 с.
6. Макаров Г. В. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні. / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан / За заг. ред. Г. В. Макарова – К.: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2011. – 54 с.

7. Мовчан У., Фісун О. Електоральні системи: показники ефективності та варіанти для України: Аналітична записка. / У. Мовчан, О. Фісун / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/670/>

8. Модернізація України – наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2011. – 432 с.

9. Фесенко В., Попов І., Леонов О. та ін. Міжнародний досвід стратегічних реформ / [В. Фесенко, І. Попов, О. Леонов та ін.]. – К.: Центр прикладних політичних досліджень «Пента», 2011. – 42 с.

10. Фісун О. Довгострокові ефекти впровадження бікамералізму в Україні. Аналітична доповідь / О. Фісун, О. Крищенко, У. Мовчан та ін. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2011. – 58 с.

11. Янішевський С. О. Проблеми конституційного транзиту в Україні / С. О. Янішевський, О. А. Фісун та ін.; за ред. В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2011. – 52 с.

12. Guidelines on the rights and duties of the opposition in parliament. Geneva: Inter-Parliamentary Union. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipu.org/splze/gabon.htm>

Пономаренко Л. В. Инновационная политика в контексте модернизации политической системы Украины: направления и перспективы развития

Выделены и проанализированы первоочередные задачи инновационной политики Украины в контексте модернизации ее политической системы, намечен ряд ныне существующих нерешенных проблем, решение которых будет способствовать интегрированию нашего государства в европейское сообщество, позволит занять достойное место на международной карте мира и обеспечит общественное благосостояние своих граждан.

Ключевые слова: *инновации, инновационная политика, инновационная модель развития, модернизация, демократический транзит.*

Ponomarenko L. Innovation policy in the context of the modernization of Ukraine's political system: directions and prospects of development

Identified and analysed the priority tasks of the innovative policy of Ukraine in the context of the modernization of its political system, outlined a number of existing unresolved problems, solution of which will contribute to the integration of our state into the European community, will take a worthy place on the international map of the world and will provide for the social welfare of its citizens.

Key words: *innovation, innovation policy, innovation model of development, modernization, democratic transit.*